

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової
адміністрації
Фаховий коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

Циклова комісія музичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчально-виховної роботи
Мавло ЯЛОВСЬКИЙ
«01» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Хорознавство та хорове аранжування

Освітньо-професійний ступінь **фаховий молодший бакалавр**
Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**
Спеціальність **014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)**
Освітньо-професійна програма **Середня освіта (Музичне мистецтво)**

Шегера С. Я. Хорознавство та хорове аранжування: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів фахової передвищої освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Кременець, 2024. 15 с.

Розробник:

Шегера Сергій Ярославович – викладач циклової комісії музичних дисциплін Фахового коледжу КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії музичних дисциплін
Протокол від «04» серпня 2024 р. № 1

Голова циклової комісії

Сергій ШЕГЕРА

1. Вступ

У системі підготовки вчителя музики особливого значення набуває «Хорознавство та хорове аранжування» як один з основних предметів диригентсько-хорового циклу. Важливість цієї дисципліни визначається специфікою роботи вчителя, спрямованої на практичну реалізацію завдань музично-естетичного виховання учнів засобами хорового співу.

Вивчення курсу «Хорознавство та хорове аранжування» як складової частини професійної підготовки вчителя музики загальноосвітньої школи будується на принципах цілісного підходу до аналізу вокально-хорової діяльності, яка базується і тісно пов'язана з роботою хорового класу, дисциплінами вокально-хорового циклу, знаннями, отриманими в інших навчальних курсах (хоровий клас, диригування, теорія музики, сольфеджіо, гармонія) та педагогічною практикою в школі.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ECTS: 2	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна
Змістових модулів – 2	Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	
Загальна кількість годин – 60	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво)	Рік підготовки: 4-й
		Семестр 8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2. самостійної роботи здобувача освіти – 2.	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекції 10 год
		Практичні 18 год
		Самостійна робота 32 год
		Вид контролю: Залік – 8-й семестр

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 47 % / 53 %.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Хорознавство та хорове аранжування» є надання студентам різнобічних знань з теоретичних основ хорового мистецтва і також оволодіння здобувачами фахової перед вищої освіти організаційно-творчими та методичними принципами та прийомами роботи з хоровим колективом; навичок перекладених хорових та сольних вокальних творів для різних складів хору. Також безпосереднє знайомство із різними прийомами хорового письма допомагає розвинути глибоке розуміння специфіки хорового звучання, сприяючи розвитку професійних якостей педагога – диригента. Крім того, будь-яке аранжування вимагає певних творчих задатків і сприяє розвитку творчого мислення.

Основні завдання курсу:

- ознайомлення здобувачів фахової передвищої освіти з теоретичними основами хорового мистецтва;
- поступове оволодіння прийомами і методами практичної роботи з хоровим колективом;
- особливості роботи диригента над хоровим твором, розрізняти співацькі голоси та їх характеризувати типи і види хорів
- сформувані в здобувачів фахової передвищої освіти навички і вміння зробити музично-теоретичний і вокально-хоровий аналіз творів;
- допомогти здобувачам фахової передвищої освіти більш свідомо оволодіти такими дисциплінами як "Хоровий клас" і "Диригування";

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти повинні бути сформовані такі **компетентності**:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу

ЗК6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями..

СК1 Здатність враховувати в освітньому процесі вікові особливості учнів.

СК2 Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі.

СК3 Здатність до інтеграції предметних знань з різних освітніх галузей.

СК16 Здатність до інтеграції знань з педагогіки, психології, музичного мистецтва, синтезу мистецтв, інших навчальних предметів та їх застосування у процесі виконання професійних завдань.

СК18 Здатність впроваджувати здоров'язбережувальні технології розвитку особистості засобами музичного мистецтва та працювати з учнями з особливими освітніми потребами.

СК19 Здатність до вокальної, диригентсько-хорової та інструментальної інтерпретації музичних творів.

СК23 Здатність створювати та реалізувати власні художні концепції у вокально-виконавській діяльності.

СК24 Здатність організувати сольну і колективну вокально-виконавську діяльність учнів різних вікових груп.

Програмні результати навчання

Нормативний зміст вивчення здобувачами фахової передвищої освіти навчальної дисципліни «Хорознавство та хорове аранжування» сформульований у таких програмних результатах навчання:

РН6 Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей в освітньому середовищі.

РН8 Сприяти формуванню мотивації учнів до навчання.

РН16 Володіти теоретико-методологічними знаннями у галузі музичного мистецтва, принципами та закономірностями організації музично-освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; враховувати у процесі музичного навчання та виховання учнів їх індивідуальні та вікові особливості, освітні потреби.

РН20 Виявляти здатність до запису нотного тексту, гармонізації мелодичної лінії музичних творів, створення власного акомпанементу шкільного пісенного репертуару.

4. Програма навчальної дисципліни **Змістовий модуль 1. Хорознавство**

Тема 1. Короткий огляд історії хорового співу. Значення предмету «Хорознавство» в системі професійної підготовки вчителя музики. Характеристика хорового мистецтва, його значення для української культури. Зародження хорового співу на території Київської Русі. Хорове мистецтво є першоджерелом і основою всієї музичної культури. Якості хорового співу. Хорове мистецтво як сукупність різних аспектів хорової роботи: хорової творчості, виконавства, хорової педагогіки. Зв'язок з музичною культурою народу. Сучасний стан хорового мистецтва. Хорознавство та його значення у системі професійної підготовки вчителя музики. : тип хору; вид хору; поняття про хоровий колектив; форми хорового виконавства; виконавські напрямки. Бути готовим розкрити головні позиції розділу в усній та письмовій формі.

Тема 2. Хор, як вокальна організація. Будова голосового апарату. Особливості розвитку дитячого голосу.

Докладна характеристика усіх співацьких голосів, що присутні у хорі. Регістри, співочий діапазон, перехідні звуки. Вікові особливості слуху і голосу дитини, примарні тони дитячого голосу. Характеристики хорових партій зі сторони вокально-технічних та художньо-виконавських можливостей: загальний і робочий діапазони, теситура, темброві окраски, специфіка функцій кожної хорової партії відповідно до змісту та стилю виконуваного твору. Хорові партії та їх діапазони. Фізіологія і механіка співочого голосу (процесу). Особливості розвитку дитячого голосу. Домутаційний та мутаційний періоди дитячих голосів.

Тема 3. Вокально-хорова робота. Співацька постава. Дихання. Дикція. Вокально-хорові навички. Питання вокальної культури. Робота над словом у хорі. Гігієна дитячого голосу.

Вокальна робота в хорі. Вокально-темброва культура хору: співацька установка; співоче дихання; Звукоутворення, атака звуку, та її види: тверда, м'яка та придихальна. Формування голосних та робота над ними. Приголосні звуки, класифікація за способами вимовлення. Заокруглення звуку, як один з важливих навиків хорового співу. Особливості атаки звуку у хорі); Основні прийоми звуковедення: legato, staccato, non legato, marcato. Розспівування хору. Особливості розспівування дитячого хору. Гігієна дитячого голосу

Тема 4. Елементи хорової звучності: Ансамбль, види ансамблю. Стрій. Види строю. Унісон. Нюанси. Засоби музичної виразності у хоровому творі.

Визначення поняття ансамбль як єдності та узгодженості різних елементів хорового виконання. Ансамбль у хорі. Умови досягнення ансамблю та його різновиди. Регістро-темброва система. Ансамблеві різновиди: динамічний, ритмічний, тембральний, інтонаційний, дикційний, фактурний. Ансамбль природний та штучний. Залежність ансамблю від теситурних умов, фактури, особливостей музичної мови хорової партитури, вокальної організації хору.

Багатозначність поняття стрій. Стрій як засіб художньої виразності виконання. Значення строю у хорovому співі. Стрій мелодичний (стрий хорovої партії) і гармонічний (загальнохорovий).

Поняття про унісон. Значення унісону для досягнення строю в хорі. Засоби досягнення унісону в хорovих партіях.

Основні засоби музичної виразності: ритм, фразування, нюанси, тембр, емоційність.

Тема 5. Художньо-виразні засоби. Етапи роботи над вивченням партитури.

Вивчення хорovої партитури: що повинен знати диригент, вивчаючи партитуру. Аналіз партитури хормейстером. План аналізу хорovої партитури (історичний, музично-теоретичний, хорознавчий, виконавчий аналізи). Художні засоби хорovого виконання. особливості музичної термінології стосовно хорovого виконавства в залежності від стилю, жанру твору, теситурних і динамічних особливостей. Роль інтонації як виразового засобу.

Змістовий модуль 2. Хорове аранжування.

Тема 6. Завдання курсу «Хорове аранжування».

Характеристика мети, завдання предмету «Хорове аранжування». Тісний взаємозв'язок з профілюючими дисциплінами хорovої спеціалізації, особливо з такими як «Диригування», «Хорovий клас», «Вокальний клас», «Хорova література», «Музично теоретичний цикл».

Тема 7. Особливості аранжування творів для різних типів і видів хорів.

Особливості хорovого викладу, основні прийоми хорovого письма; залежність використання при перекладах тих чи інших прийомів від характеру твору, його жанрово-стилістичних особливостей; характеристика різних видів перекладів партитур, принципи, що їх визначають.

Тема 8. Переклад хорovої партитури для молодшого шкільного хору.

Художні особливості, технічні можливості молодшого шкільного хору. Мелодія, її динамічні показники, метро ритмічна структура, фразування. Фактура супроводу. Зміна основної тональності, умови її збереження. Найпростіші елементи двоголосся, доступні молодшим школярам.

Тема 9. Переклад твору для середнього шкільного хору.

Аналіз партитури, що перекладається у зв'язку з художніми, технічними можливостями середнього шкільного хору. Особливості супроводу, які допускають можливість створення додаткового голосу при аранжуванні пісень. Формування голосу шляхом об'єднання двох-трьох партій багатоголосної партитури при перекладах із зменшенням кількості голосів. Логіка голосоведіння: прагнення до використання переважно плавного, зручного для виконання голосоведіння, обережне використання сачків, альтерацій, відмова від різкого гармонічного співзвуччя, протиставлень, якщо вони не викликані художньою необхідністю. Ретельний аналіз теситурних умов.

Тема 10. Переклад творів для старшого шкільного хору.

Художні технічні можливості старшого шкільного хору; розширення загального діапазону, збільшена темброво-динамічна насиченість звучання, можливість у вираженні їх психологічних станів, використання творів різної фактури, в тому числі і поліфонічної. Широке використання різноманітних способів перекладів, полегшення фактури за рахунок заняття подвоєнь, пропущення менш важливих мелодичних ліній, спрощення акордів.

Тема 11. Переклад для не повного мішаного хору (Юнацького).

Не повний мішаний хор (Юнацький), специфіка роботи з ним. У зв'язку з мутаційними змінами голосу прагнення до створення максимально зручних у вокальному відношенні умов: помірної теситури, спокійних динамічних нюансів, використання м'якої такий звуку, плавного звуковедення. Транспонування партитури, комбінування одного голосу на основі двох – трьох хорових партій, ліквідація широких розривів, допустимі гармонічні перетворення.

Тема 12. Обробка народної пісні для та юнацького шкільного хору.

Виразність мелодії, її жанрові витоки, будова, характер розвитку. Загальний план обробки, визначення форми, фактурних змін, використання можливих вокально-хорових засобів (поєднання tutti із звучанням окремої партії, соліста; чисті і мішані темброві окраски, нашарування хорової звучності і т. ін.); вибір оптимальних теситурних умов, тональності; голосоведіння відповідне до характеру мелодії. Детальний аналіз виконавських можливостей дитячих, юнацьких колективів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
лекц.		сем.	практ.	лаб.	с. р.	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади музичної освіти						
Тема 1. Значення предмету «Хорознавство» в системі професійної підготовки вчителя музики. Короткий огляд історії хорового співу.	4	1		1		2
Тема 2. Хор, як вокальна організація. Будова голосового апарату. Особливості розвитку дитячого голосу.	5	2		1		2
Тема 3. Вокально-хорова робота. Співацька постава. Дихання. Дикція. Вокально-хорові навички. Питання вокальної культури. Робота над словом у хорі. Гігієна дитячого голосу.	4	1		1		2
Тема 4. Елементи хорової звучності: Ансамбль, види ансамблю. Стрій. Види строю. Унісон. Нюанси. Засоби музичної виразності у хоровому творі.	3	1				2
Тема 5. Художньо-виразні засоби. Етапи роботи над вивченням партитури. Аналіз хорової партитури.	18	3		5		10
Разом за змістовим модулем 1.	34	8		8		18
Змістовий модуль 2. Хорове аранжування						
Тема 6. Завдання курсу «Хорове аранжування».	3	1				2
Тема 7. Особливості аранжування творів для різних типів і видів хорів.	3	1				2

Тема 8. Переклад хорової партитури для молодшого шкільного хору.	4			2		2
Тема 9. Переклад твору для середнього шкільного хору.	4			2		2
Тема 10. Переклад творів для старшого шкільного хору.	4			2		2
Тема 11. Переклад для не повного мішаного хору (юнацького).	4			2		2
Тема 12. Обробка народної пісні для юнацького шкільного хору.	4			2		2
Разом за змістовим модулем 2.	26	2		10		14
Разом за 8-й семестр.	60	10		18		32
Разом годин за навчальним планом.	60	10		18		32

6. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Хоровий спів як мистецтво. Хорознавство в системі музичної освіти. Чому цей курс є важливим для майбутніх вчителів музики.	1
2.	Характеристика співацьких голосів у хорі. Комплектування хорових партій хорового колективу. Класифікація дитячих голосів.	1
3.	Вокально-хорова робота у хорі. Дихання. Дикція при розучуванні хорової партитури. Робота над словом. Послідовність розучування хорового твору.	1
4.	Аналіз хорової партитури.	5
5.	Предмет хорового аранжування. Переклад для молодшого шкільного хору.	2
6.	Переклад для середнього шкільного хору.	2
7.	Переклад для старшого шкільного хору.	2
8.	Переклад для неповного мішаного хору (юнацького).	2
9.	Обробка народної пісні для юнацького шкільного хору.	2
	Разом	18

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Зміст завдання	Кількість годин
1.	Короткий аналіз проблем хорознавства (типи і види хорів; види шкільних хорових колективів, та їх виконавські можливості).	1
2.	Психолого-педагогічні характеристики молодших школярів та їх музичних здібностей.	1
3.	Педагогічні умови формування хорового колективу	2
4.	Темп, динаміка, співоча культура та методика їх розвитку з хором молодших класів.	2
5.	Стилістичні характеристики. Вокально-хоровий аналіз.	9
6.	Теоретичні основи курсу «Хорове аранжування».	2
7.	Балансування звучання різних груп голосів, створення гармонійних комбінацій.	2
8.	Переклад партитур для молодшого шкільного хору. Аранжування одноголосних партитур з супроводом і без нього на одно-; двоголосний хор.	2
9.	Переклад творів для середнього шкільного хору. Переклад одноголосних пісень з супроводом і без нього на двоголосний і триголосний дитячий хор. Переклад хорового твору на двоголосний і триголосний однорідний хор для учнів середніх класів.	2
10.	Переклад творів для старшого шкільного хору. Переклад багатоголосних творів для однорідного, мішаного хорів з супроводом і без нього на три-; чотириголосний дитячий склад .	2
11.	Переклад багатоголосних партитур мішаного хору з супроводом і без супроводу на юнацький склад.	2
12.	Вільна обробка народної пісні для юнацького хору.	2
	Разом	32

8. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти під час самостійної роботи на семінарських (практичних) заняттях

1-2 бали – здобувач фахової передвищої освіти володіє елементарними теоретичними знаннями, його відповіді правильні, але недостатньо осмислені; завдання для самостійної роботи виконує на низькому рівні.

3 бали – здобувач фахової передвищої освіти на середньому рівні володіє теоретичними знаннями, його відповіді повні, але з деякими неточностями; здатний до виконання практичних завдань, однак не в повному обсязі, з помилками.

4 бали – здобувач фахової передвищої освіти володіє системними знаннями та здатністю до їх практичного застосування; правильно або з незначними помилками та в повному обсязі виконує практичні завдання.

5 балів – здобувач фахової передвищої освіти на високому рівні володіє теоретичними знаннями та здатний до їх творчого практичного використання; правильно виконує практичні завдання; активно працює над підвищенням рівня своєї професійної компетентності.

9. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекція (лекція-інформація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-демонстрація, лекція-візуалізація), практичні заняття, бесіда, розповідь, практичні та дослідні роботи, самостійна робота, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, брейнсторм, метод проєктів, художньо-педагогічний аналіз музичних творів тощо.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні, опора на життєвий і професійний досвід здобувачів, створення відчуття успіху у навчанні.

10. Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне, фронтальне, групове), практичні заняття, перевірка виконання здобувачами завдань самостійної роботи.

Підсумковий контроль: залік у восьмому семестрі.

11. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Хорознавство та хорове аранжування»

Оцінку «5», «відмінно» – заслуговує здобувач фахової перед вищої освіти, який має ґрунтовні теоретичні знання з предмету — «Хорознавство та хорове аранжування», грамотно володіє методикою аналізу хорového твору, знає і дає чітку характеристику співацьких голосів та їх можливостей, досконало володіє професійною термінологією.

Оцінку «4», «добре» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який правильно визначає сутність питання, але розкрив його не повністю, допустивши деякі незначні помилки. Доцільно використовує професійну термінологію у практичній діяльності.

Оцінку «3», «задовільно» – здобувач фахової передвищої освіти, який відтворює основний навчальний матеріал, здатний відповідати на елементарні запитання. Аналіз хорových творів виконує досить поверхово, без аргументації, практичні завдання виконані на досить низькому рівні.

Оцінку «2», «незадовільно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, дуже поверхово засвоїв зміст даної теми, не здатен до виконання елементів завдань.

12. Методичне забезпечення

Лекція, наочна демонстрація, практичні вправи, самостійна робота студентів, самоконтроль.

13. Рекомендована література

Основна

1. Дем'янко Н. Ю. Основи хорознавства і методики роботи з хором: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти – 2-е вид., випр. та доповн. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2018. 98 с.
2. Доронюк В. Д. Диригент шкільного хору : навч. посіб. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. 490 с.
3. Доронюк В.Д., Зваричук Ж.Й. Шкільне хорознавство: навчальний посібник для викладачів і студентів музичних факультетів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. 336 с.
4. Житомирський державний університет імені Івана Франка лекції з курсу «Хорознавство» URL: <http://eprints.zu.edu.ua/c>.
5. Карпенко Є.В. Алгоритми самостійної роботи студента в процесі вивчення хорового аранжування. Методичні рекомендації до робочої програми з хорового аранжування для здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня Галузь знань 02 «Культура і мистецтво» Спеціальність 025 «Музичне мистецтво» Є. В. Карпенко. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. 64 с.
6. Коломоєць О. М. Хорознавство : навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 168 с.
7. Коломоєць О.М. Історія та теорія українського хорового мистецтва: навч. посіб. До 125-річчя Дніпровської академії музики. Дніпро : Ліра, 2023. 288 с.
8. Костенко Л. В., Шумська Л. Ю. К72 Хрестоматія з хорознавства : навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 518 с.
9. Пужай Г. В. методичні рекомендації для студентів спеціальності 6.020204, 7.02020401. 8.02020401 Музичне мистецтво: навч. Посіб. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 36 с.
10. Таранник З.В. Хорознавство та методика роботи з хором: дидактичні матеріали для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації. Вінниця : НОВА КНИГА, 2007. 40 с.
11. Толмачов Р.В. Хорове аранжування та вільна обробка : навч. посібн. Вінниця: НОВА КНИГА, 2011. 168 с.
12. Шпачинський О. А. Мистецтво хорового аранжування для народного хору : навчальний посібник Миколаїв : вид- во МДГУ ім. П. Могили, 2005. 328 с.

Допоміжна

1. Болгарський Д. А. Києво-Печерський розспів як церковно-співочий феномен української культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.01 Київ, 2002. 23 с.

2. Лашенко А.П. Українське хорове мистецтво ХХ століття. *Музичне виконавство Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського*. Київ, 2000. № 14.С. 71-75.

3. 13.Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія. URL: <https://kogpa.edu.ua/>

4. Методичні рекомендації «Аналіз хорового твору з предмету «Хорове диригування» / уклад. С.Я. Шегера. Кременець КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023. С. 43.

5. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика) : навч. посібн.видання третє, доповнене. Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018. 212 с.